

A SZENT SZENZÁCIÓ SZÍNPADAI

Swierkiewicz Róbert grafikáiról

1987-ben Swierkiewicz Róbert különös sorozatot készített. A grafikák — formailag — héber szövegekből (ezek többnyire a *Teremtés Könyvé*-ből vett idézetek), televíziós képernyőről letényképezett jelenetekből és tusrajzokból szerkesztődtek, technikájukat illetően pedig kollázs-alapú xerox-másolatok.

E munkák megközelítésének kulcsszavai — a kollázs, a montázs, a rétegzettség, a diakrónia és a szinkrónia — egyszerre utalnak technikára és mentalitásra, eljárásra és módszerre, mesterségre és gondolkodásmódra. Hogy a készítménymódról, tehát a technikáról és eljárásról a továbbiakban a legszükségesebbnél több szó nem esik, nos annak egyszerűen az az oka, hogy a kollázs és a montázs régóta szeretve alkalmazott fogása a képzőművészetnek, és Swierkiewicz magát a processzust — az illesztést — alapjában véve nem módosította, vagy formálta át.

A sorozat lényegét az a mozzanat adja, melynek során a művész a diakróniát szinkróniába simítja; másképpen: az időrétegeket, s velük a spirituális mezőket egy síkba igazítja. E mozdulathoz a kollázs és a montázs a legmegfelelőbb eszköz, hiszen a virtuális idő megragadását a legkézenfekvőbben segíti, akár csak egy idézet-csokor az irodalmi művekben. A Swierkiewicz által egymásra tapasztott rétegek látzólag — majdnem az ellentmondásig — különböznek egymástól. A héber szöveg, de maga a betűkép ősisége, sőt időtlensége és komolysága, a televíziós kép ideiglenessége és trivialitása, a rajz szubjektivitása, mintha mind a másik ellen dolgozna. Mindezt elősegíti a titokzatosság, mely a három réteget — külön-külön féle módon — belengi. A bibliai szöveg hermetikussága, „arisztokratizmusa”, a tv-s jelenetek rejtélyes elmosódottsága, az ideges, szeles rajzok sokértelműsége enigmatikus szintérré teszik a lapokat.

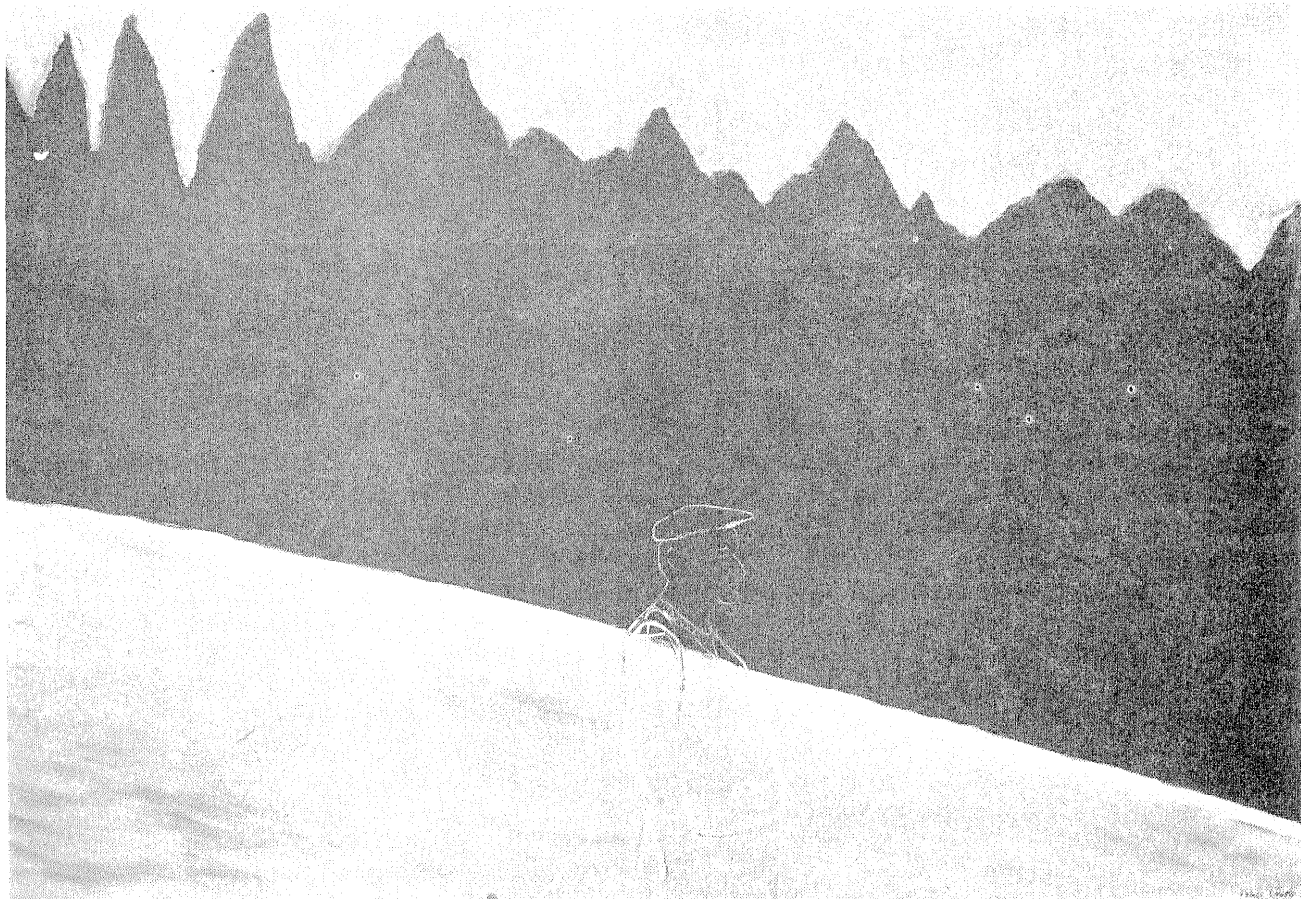
Azt hiszem, az iménti szó — a szintér — újabb, méghozzá igen fontos kulcs a lapok megértéséhez. E munkák nagy része valóban színpadiasan komponált, s az a furcsa térszemlélet, mely a különféle idősíkoknak teret képes biztosítani, egyben arra is alkalmas, hogy a fentebb említett látszólagos ellentmondást — mely a három vizuális réteget mintha szembeállítaná egymással — megszüntesse. S miután a néző a látszólagos túljutott, e tér teremt kapcsolatot számára a különböző szférák között. Swierkiewicz teátrális — a dolgot szó szerint, s nem pejoratív módon értve — tehát színpadias fogalmazásában ugyanis a három sík, a három idő, a három szellemiség úgy fordul egymás felé, hogy érintkezni, sőt kapcsolódni képesek, s a látszat-ellentmondás mögött egy sajátos harmónia nyilatkozik meg. E harmónia révén nem kioltódnak, hanem fölerősödnek a különféle jelentések; miközben megmarad a feszültség is — például az állandó-

ságot, a tradíciót és a szellemet megjelenítő héber szövegek és a vázlatos, odavetettnek tűnő, mégis expresszív rajz között —, a teátrális térben egymásra játszanak a más-más szellemi attitűdök képviselői. Segítségként járulnak ehhez az itt-ott föltűnő kézírásos szövegek is, melyek olykor jelszószerűek, más esetben — kifürkészhetetlenségükkel — tovább homályosítják a művész által talán túl élesnek ítélt képet.

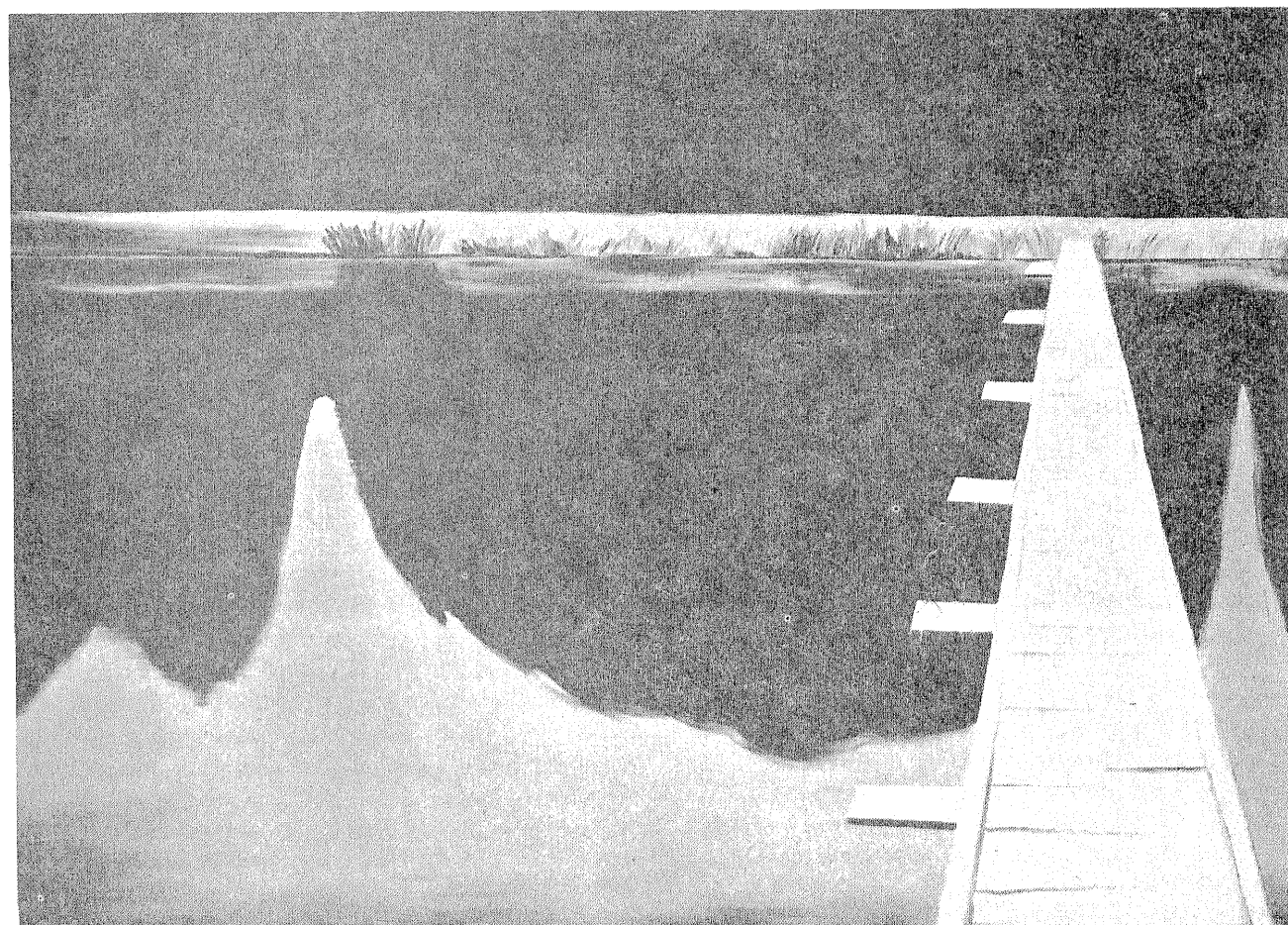
A lapokon így az amúgy is töméntelen szimbólummal terhes, vagy számtalan szimbólum elemeként szolgáló vizuális helyek kiegészülnek és kiegészítik egymást, erősödnek és erősítik egymást, értelmeződnek és értelmezik egymást.

Swierkiewicz Róbert sorozatát — az eljárást és módszert tekintve — a dadaizmus, a pop art és a concept art tapasztalatait birtokolva készítette. A lapok lazasága, tudatos slendriánsága mögött a véletlent és az esetleget következetesen, építőelemeként használó szándék működik, amint az Swierkiewicz arte povera festményein vagy a Xerox-csoporttal közös assemblage-ain is megnyilatkozik. A grafikák szerkezetét — a látvány szintjén is — ugyanaz a hármasság határozza meg, mint amelyik jelentésüket. A dekoratív-geometrikus héber betűkből álló szövegképet merev, mértanias foltok hordozzák (valamifajta állandóságot sugallva), az elmosódott televíziós-jelenet töredékeket a filmszalag perforációját is többnyire megőrző, efemer kép-törmelékek közvetítik (amint a valóság, a jelen is kusza és törmelékeny a szent múlt-hoz képest), s végül bizonytalan, mégis hangos válaszként csattanak az expresszív rajzok (magyarázatként, egyszersmint megerősítésre várva).

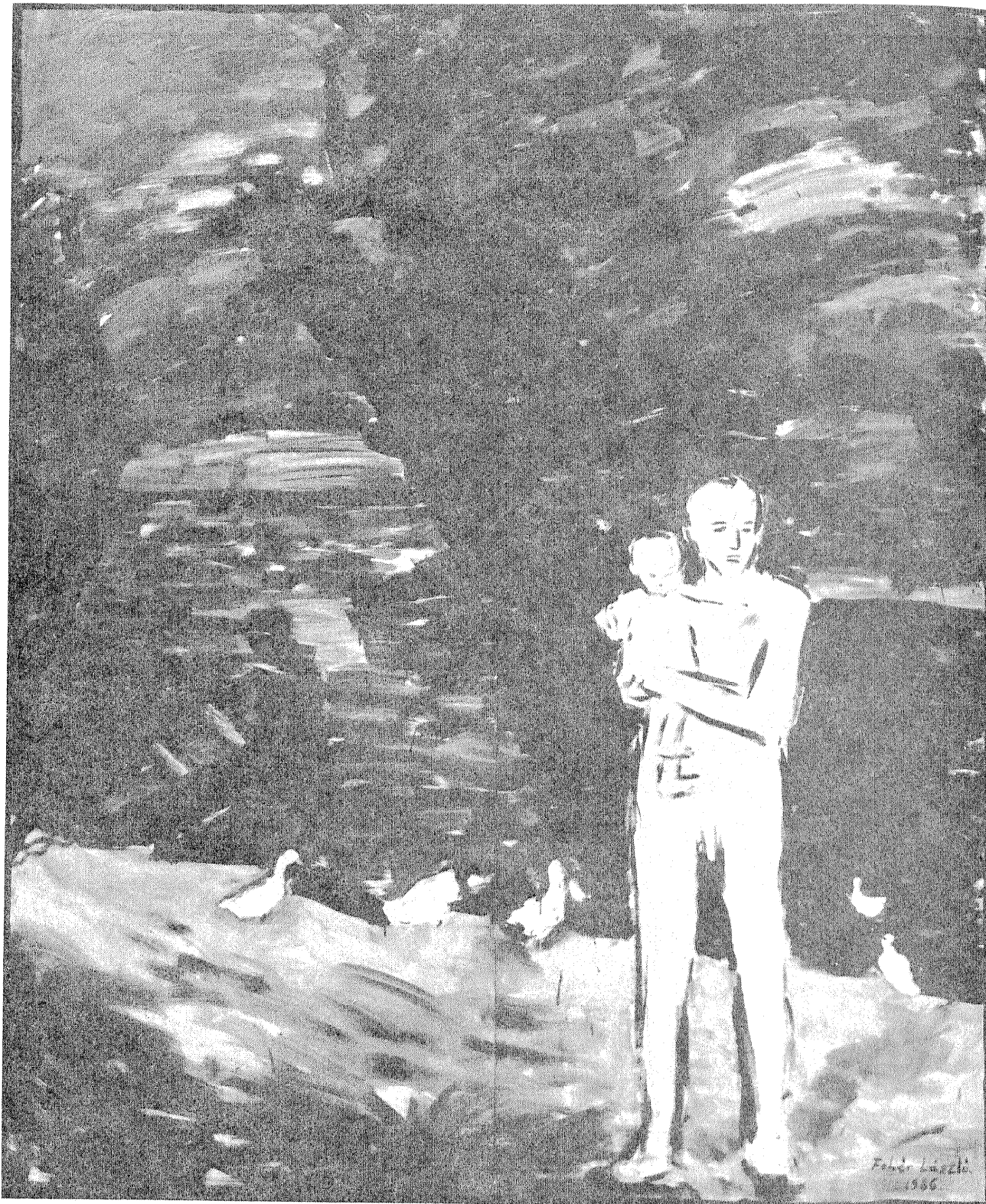
Az eredeti kollázsokat Swierkiewicz másológépbe helyezte, s végül a kész munkák azok a xerox-levonatok lettek, melyeken az illesztés, a ragasztás mint tény, mint technika, mint eljárás észrevehetővé vált. Egy negyedik réteg rakódott a xeroxozás révén a lapokra: az átlagoló idő fekete-fehér, szintetizáló síkja, a mindig működő jelen.

Fehér László: Tisztás, 1988

Fehér László: Hídon, II. 1988

Fehér László: Tóparton, 1986